

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Poznań, dnia 29 listopada 2018 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu XVIII Wydział Cywilny w następującym składzie:

Przewodniczący: SSO Katarzyna Szmytke

Protokolant: Edyta Budzińska

po rozpoznaniu w dniu: 15 listopada 2018 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa: **Skarbu Państwa – W. (...)**

przeciwko: **I. J.**

o: **zapłatę**

1. Powództwo oddala.
2. Nakazuje ściągnąć od strony powodowej na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Poznaniu – kwotę: 132,51 zł (sto trzydzieści dwa złote 51/100) z tytułu zwrotu wyłożonych tymczasowo w toku procesu środków na pokrycie kosztów stawiennictwa świadka.
3. Zasądza od strony powodowej na rzecz pozwanego kwotę: 14.417 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

/-/ K. Szmytke

UZASADNIENIE

Pozwem (k. 2-6) wniesionym do tut. Sądu w dniu 3 grudnia 2015 roku, Skarb Państwa reprezentowany przez W. (...) zastępowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa (obecnie: Prokuratura Generalna Rzeczypospolitej Polskiej) wniósł o zasądzenie na swoją rzecz od pozwanego I. J. kwoty 429.429, 34 złotych wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty, a także o zwrot kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

W uzasadnieniu pozwu wskazano, że pozwany został skazany prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 5 kwietnia 2013 roku w sprawie o sygnaturze akt XVI K 16/13 za to, że (...) poświadczył nieprawdę w protokole konieczności na roboty dodatkowe i zamienne nr (...) z dnia 21 kwietnia 2008 roku, działając w tym zakresie wspólnie i w porozumieniu z ustalonymi osobami, o których wiedział, że są one funkcjonariuszami publicznymi, potwierdzając konieczność wykonania dodatkowych prac (...) w konsekwencji czego w dniu 5 maja 2008 roku W. (...) podpisał z wykonawcą wskazanego remontu umowę nr (...) dotyczącą wykonania dodatkowych robót wyszczególnionych w protokole konieczności nr (...), z naruszeniem postanowień określonych w art. 67 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 roku Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2004 r. nr 19 poz. 177, tekst jednolity Dz. U. z 2007 r. nr 223 poz. 1655), albowiem wskazane powyżej roboty dodatkowe i zamienne nie stanowiły robót, których wykonanie stało się konieczne na skutek sytuacji niemożliwej wcześniej – na etapie pierwotnego zamówienia publicznego – do przewidzenia, w wyniku których to działań W. (...) bezpodstawnie wypłacił firmie (...) Sp. z o.o. nienależne wynagrodzenie w łącznej kwocie 429.429,34 zł na szkodę I. (...) w B., naruszając przy tym przepisy art. 35 ust. 3 pkt

1 obowiązującej wówczas ustawy z dnia 30 czerwca 2005 roku o finansach publicznych (Dz. U. z 2005 r. nr 249 poz. 2104 ze zm.). Zdaniem powoda pozwany, poświadczając nieprawdę, swoim działaniem wyrządził powodowi szkodę w postaci uszczerbku na mieniu, a wysokość tej szkody została wyliczona w wyroku karnym Sądu Okręgowego w Poznaniu. Powód, powołując się na poglądy doktryny i orzecznictwo Sądu Najwyższego, wskazał, że sąd rozpoznający sprawę w postępowaniu cywilnym jest związany ustaleniami wydanego w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa, w tym również wysokością szkody, która wynika z opisu czynu.

W dniu 28 grudnia 2015 roku Sąd Okręgowy w Poznaniu w sprawie o sygn. akt XVIII Nc 160/15 wydał w postępowaniu upominawczym **nakaz zapłaty** (k. 112) przeciwko I. J., orzekając zgodnie z żądaniem pozwu.

W dniu 1 lutego 2016 roku pozwany, reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika, wniósł skutecznie **sprzeciw** (k. 117 – 132) od nakazu zapłaty, domagając się oddalenia powództwa w całości i zasądzenia od powoda na rzecz pozwanego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego wg norm przepisanych.

W uzasadnieniu sprzeciwu podano, że prawomocne skazanie pozwanego za przestępstwo poświadczania nieprawdy w protokole konieczności na roboty dodatkowe i zamiennie nr (...) jest bezsporne. Pozwany, powołując się na orzecznictwo Sądu Najwyższego argumentował, że sąd cywilny, zgodnie z treścią art. 11 zd. 1 k.p.c. jest związany ustaleniami prawomocnego wyroku skazującego. Związanie to jednak dotyczy wyłącznie ustaleń co do popełnienia przestępstwa, a więc osoby sprawcy, czasu popełnienia przestępstwa, znamion czynu, miejsca, w którym czyn został popełniony. Wszelkie inne ustalenia, wykraczające poza elementy stanu faktycznego przestępstwa nie mają mocy wiążącej dla sądu cywilnego, nawet jeśli są zawarte w sentencji wyroku. Wobec tego, że pozwany został skazany za przestępstwo przeciwko wiarygodności dokumentów, to wszelkie inne, prócz faktu skazania, okoliczności wynikające z prowadzonego przeciwko kilku osobom postępowania karnego, które nie dotyczą popełnienia przez pozwanego przestępstwa poświadczania nieprawdy, nie są dla sądu cywilnego wiążące. Sam fakt poświadczania nieprawdy nie przesądza o istnieniu adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy szkodą powoda a działaniem pozwanego. Zdaniem pozwanego nie jest również wiążąca dla sądu cywilnego wysokość szkody wynikająca z opisu czynu, za który pozwany został skazany. O związaniu w tym zakresie można mówić tylko wówczas, gdy pozwany zostałby skazany za zagarnięcie konkretnej sumy pieniężnej lub przywłaszczenie konkretnej rzeczy. Wobec tego przyjęć należy, że strona powodowa zobowiązana jest wykazać, dlaczego domaga się zasądzenia kwoty oznaczonej w pozwie. Powód powinien także wykazać związek przyczynowy pomiędzy przestępstwem, za które pozwany został skazany a wyrządzoną powodowi szkodą. Za wykazanie tego faktu nie można uznać samego istnienia protokołu konieczności, ponieważ nie stanowił od podstawy wypłaty wynagrodzenia spółce (...) Sp. z o.o. Protokół ten stanowił jedynie podstawę podjęcia dalszych czynności, które doprowadziły do wypłaty tego wynagrodzenia. W tych dalszych czynnościach pozwany nie uczestniczył, nie miał wiedzy odnośnie pierwotnego zakresu prac wynikających z umowy na wykonanie prac remontowych, na żadnym etapie procesu realizacyjnego nie był decydem, nie miał bezpośredniego wpływu na proces budowlany, nie sporządzał kosztorysów, nie negocjował ani nie zawierał żadnych umów, nie miał wiedzy odnośnie wypłaty wynagrodzenia za wykonane prace. Reasumując pozwany stwierdził, że wobec nie wykazania przez stronę powodową adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy działaniem pozwanego a powstałą u powoda szkodą, ani wysokości tej szkody, powództwo powinno zostać oddalone.

Z ostrożności procesowej, w uzasadnieniu sprzeciwu, pozwany podniósł także zarzut przedawnienia, wskazując, że roszczenie powoda nie jest skutkiem przestępstwa popełnionego przez pozwanego, zatem nie ma podstaw do przyjęcia, że termin przedawnienia wynosi - zgodnie z treścią art. 442¹ § 2 k.c. - 20 lat. Zastosowanie powinien w niniejszej sprawie znaleźć art. 442¹ § 1 k.c. przewidujący trzyletni okres przedawnienia liczony od dnia, w którym powód dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia, nie przekraczający jednak dziesięciu lat od daty zdarzenia wywołującego szkodę. Za początek liczenia terminu przedawnienia, zdaniem pozwanego, należy przyjąć dzień 2 sierpnia 2011 roku, tj. datę wydania opinii przez biegłego powołanego w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym przez Wojskową Prokuraturę Okręgową w Poznaniu. W opinii tej biegły stwierdził nieprawidłowości w zakresie kwalifikowania robót jako dodatkowe i zamiennie, odwołując się do m.in. do protokołu konieczności nr (...), którego sygnatariuszem był pozwany. W tej dacie zatem powód uzyskał wiedzę zarówno o szkodzie, jak i o osobie

obowiązanej do jej naprawienia. Trzyletni termin przedawnienia upłynął więc z dniem 1 sierpnia 2014 roku. Pozew wniesiono natomiast w dniu 3 grudnia 2015 roku.

W dalszej części uzasadnienia, na wypadek nie podzielenia przez Sąd przedstawionego powyżej stanowiska strony pozwanej, odwołano się do treści art. 362 k.c., wskazując na przyczynienie się poszkodowanego do powstania szkody. Ponieważ stopień zawinienia pozwanego jest nieznacznym, to nie może on ponosić pełnej odpowiedzialności za powstałą szkodę. To do obowiązków przedstawicieli Wojskowego Zarządu Infrastruktury należało sprawdzenie poprawności zakwalifikowania robót wymienionych w protokole konieczności jako robót dodatkowych i zamiennych przed zawarciem umowy dotyczącej ich wykonania. Zatem stopień przyczynienia się pozwanego do powstania szkody uznać należy za nieznacznym, co wynika także z opinii biegłego sporządzonej w postępowaniu przygotowawczym. Poszkodowany już na etapie tworzenia projektu popełnił szereg błędów, a później nie dochował należytej staranności, aby te błędy wyeliminować. Konsekwencjami tych działań nie można w całości obciążać pozwanego.

W **piśmie procesowym** z dnia 29 marca 2016 roku (k. 141-144) powód podkreślił, że pomiędzy czynem przestępnym I. J. a szkodą po stronie Skarbu Państwa istnieje związek, ponieważ w wyroku karnym z dnia 5 kwietnia 2013 roku, sygn. akt XVI.K. 16/13 Sąd Okręgowy w Poznaniu stwierdził, że to działanie pozwanego, polegające na poświadczeniu nieprawdy było bezpośrednią przyczyną szkody po stronie Skarbu Państwa i to w kwocie 429 429,34 złote. Powód podkreślił, że Skarb Państwa nie wypłaciłby nienależnej kwoty, gdyby pozwany nie poświadczył nieprawdy. Odnosząc się do zarzutu przedawnienia, powód wskazał, że szkoda została spowodowana czynem przestępnym pozwanego, zatem co do terminu przedawnienia roszczenia znajduje zastosowanie art. 442¹ § 2 k.c.

W **piśmie procesowym** z dnia 7 października 2016 roku (k. 175 - 188) pozwany podniósł zarzut błędnego oznaczenia strony powodowej, a w ślad za tym nieprawidłowej jej reprezentacji, podając, że w wyroku karnym jako poszkodowanego wskazano I. (...) w B.. Jednocześnie pozwany zawniósł o zasądzenie na jego rzecz od powoda kosztów zastępstwa procesowego w wysokości dwukrotności stawki minimalnej przewidzianej w normach przepisanych, z uwagi na skomplikowany charakter sprawy oraz obszerność materiału zgromadzonego w postępowaniu karnym, z którym to materiałem pełnomocnik pozwanego musiał się zapoznać.

Na **rozprawie** w dniu 24 listopada 2016 roku (k. 815) pełnomocnik strony powodowej oświadczył, że I. (...) w B. jest w strukturach ministerstwa Obrony Narodowej dysponentem drugiego (wyższego) stopnia od W. (...). (...) w B. realizuje zadania inwestycyjne i remontowe zadysponowane przez Szefa S. Generalnego MON w określonym zasięgu terytorialnym rzeczowym i finansowym. Jest jednocześnie jednostką, której bezpośrednio podlega (...) w P., który jest dysponentem niższego (trzeciego) stopnia i realizuje zadania rzeczowe przekazane wraz ze środkami finansowymi przez (...) w B.. Zatem określenie strony powodowej jako Skarbu Państwa i (...) w P. jako statio fisci jest prawidłowe.

W dalszych pismach procesowych oraz oświadczeniach składanych na rozprawie strony podtrzymały swoje stanowiska, rozszerzając przemawiającą za nimi argumentację.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

W wyniku przetargu nieograniczonego rozstrzygniętego w dniu 16 października 2007 roku, w dniu 29 października 2007 roku pomiędzy Wojskowym Zarządem Infrastruktury w Poznaniu reprezentowanym przez płk J. A. a (...) Sp. z o.o. reprezentowaną przez F. F. została zawarta umowa nr (...), która dotyczyła wykonania robót budowlanych na zadaniu nr (...) „Remont budynku sztabowego nr (...) JW. (...) P. – etap I – wymiana stolarki okiennej i remont sanitariatów”. Szczegółowy zakres robót określono w projekcie budowlanym, specyfikacji technicznej wykonania i odbioru robót, specyfikacji istotnych warunków zamówienia oraz kosztorysie ofertowym.

Kosztorys ofertowy w imieniu wykonawcy sporządził J. B. (1).

Jako przedstawiciela wykonawcy na terenie budowy wskazano kierownika budowy M. R. (§ 4 pkt 2 umowy).

Umowa dopuszczała wykonanie prac dodatkowych oraz zamiennych, jeżeli one wystąpią. Zakres i wartość takich prac powinny być określone w protokole konieczności, który po zatwierdzeniu przez inwestora miał stanowić podstawę udzielenia zamówienia i podpisania umowy na ustalony zakres i wartość prac (§ 9 pkt 3 umowy).

Termin rozpoczęcia robót ustalono na 5 listopada 2007 roku (§ 2 pkt 1 umowy).

Za wykonanie przedmiotu umowy strony ustaliły wynagrodzenie kosztorysowo-ilościowe, wynikające z kosztorysu ofertowego. Rozliczenie za roboty budowlane następowało na podstawie faktur częściowych wystawianych raz na miesiąc na podstawie stanu wykonania robót potwierdzonych przez inspektora nadzoru oraz kosztorysów powykonawczych sporządzonych na podstawie obmiaru wykonanych robót i zastosowanych cen jednostkowych z kosztorysu ofertowego (§ 10 ust. 1 umowy). Kosztorysy powykonawcze stanowiące podstawę do wystawienia faktur sporządzał J. B. (1). Na podstawie tych kosztorysów wykonawca wystawiał faktury VAT podpisywane przez J. B. (1) lub A. M., zatwierdzane następnie w imieniu inwestora przez J. M., M. B., R. M. lub M. K.. Odbioru częściowego robót dokonywali inspektorzy nadzoru inwestorskiego (...) P. - R. M. lub M. B., przy udziale kierownika budowy – M. R.. Na tę okoliczność sporządzano stosowne protokoły.

Środki na sfinansowanie prac objętych umową pochodziły z zasobów MON. Dysponentem drugiego wyższego stopnia w strukturach MON jest I. (...) w B., natomiast dysponentem trzeciego stopnia jest (...) w P., jako jednostka bezpośrednio podlegająca (...) w B..

Dowód: kosztorys ofertowy (k.444-468v), kopia umowy nr (...) (k. 245-251), zeznania świadka J. B. (1) (k. 896- 899), zeznania świadka F. F. (k. 1024-1029), faktury VAT wraz z kosztorysami powykonawczymi i protokołami odbioru robót (k. 211- 232, 235-238, 252-312, 469-491)

I. J. z dniem 2 stycznia 2008 roku został zatrudniony w (...) Sp. z o.o. na stanowisku kierownika robót na różnych zadaniach inwestycyjnych realizowanych przez spółkę. Pozwany świadczył pracę do 31 marca 2010 roku. Do jego obowiązków należało nadzorowanie rzetelnego wykonywania robót, kierowanie ekipami remontowymi i budowlanymi, wskazywanie zakresu prac jakie w danym dniu mają być wykonane, zamawianie materiałów, sprzętu. Pozwany nie był umocowany do podpisywania dokumentów w imieniu spółki (...). Podczas realizacji inwestycji objętej umową nr (...) pozwany nadzorował wymianę stolarki okiennej i wyprawki ościeży. Zadania do wykonania na konkretny dzień wytyczał pozwanemu inspektor nadzoru inwestorskiego M. B.. Pozwany nie uczestniczył w procedurze przetargowej, nie znał pierwotnie określonego zakresu robót ani ich wartości, nie znał warunków wypłaty wynagrodzenia za wykonane prace ani terminu w jakim wynagrodzenie to miało zostać wypłacone.

Dowód: świadectwo pracy (k. 135), informacyjne wyjaśnienia pozwanego (k. 850-852), zeznania świadka J. B. (1) (k. 896- 899), zeznania świadka F. F. (k. 1024-1029), protokół przesłuchania I. J. (k. 344-345v)

Podczas realizacji inwestycji funkcję inspektora nadzoru w branży budowlanej pełnił M. B., w branży sanitarnej – R. M., natomiast w branży elektrycznej – Z. S.. M. B. jednocześnie koordynował prace wszystkich inspektorów nadzoru. Kierownictwo nad inspektorami nadzoru sprawował M. K..

Zgodnie z przyjętą przy realizacji zamówienia publicznego objętego umową nr (...) praktyką, jeżeli pojawiała się potrzeba wykonania robót, które nie były objęte pierwotną umową, rozszerzenia zakresu tych robót lub wykonania prac zamiennych, to była ona zgłaszana inspektorowi nadzoru inwestorskiego przez przedstawiciela wykonawcy. W charakterze przedstawiciela wykonawcy działał w tej sytuacji najczęściej J. B. (2), natomiast w charakterze inspektora nadzoru – M. B.. Inspektor nadzoru decydował, czy wykonanie zgłoszonych robót jest zasadne.

Potrzeba wykonania robót dodatkowych często była zgłaszana podczas okresowych rad budowy, w których uczestniczyli przedstawiciele wykonawcy i inwestora. Pozwany w tych radach uczestniczył rzadko. Negocjacje warunków realizacji poszczególnych etapów umowy odbywały się bez jego udziału.

Dla potwierdzenia zasadności wykonania robót dodatkowych sporządzany był protokół konieczności, a następnie kosztorys prac dodatkowych i rozpoczynała się procedura negocjacji warunków realizacji robót dodatkowych.

Efektom przeprowadzonej procedury było podpisanie umowy o roboty dodatkowe lub aneksu do pierwotnej umowy. W negocjacjach z ramienia wykonawcy uczestniczyli członkowie Zarządu (...) Sp. z o.o., natomiast z ramienia inwestora – szef wydziału inwestycji – płk J. A. lub jego zastępca. Ostateczną decyzję o realizacji robót dodatkowych podejmował szef (...) w P. – J. A. jednoosobowo.

Uznanie przez inspektora nadzoru inwestorskiego zgłoszonych robót dodatkowych za niezasadne, powodowało, że nie były one wykonywane lub były wykonywane, ale bez możliwości domagania się przez wykonawcę dodatkowej zapłaty. W praktyce zdarzało się, że ze względu na czasochłonność procesu decyzyjnego dotyczącego zatwierdzenia robót dodatkowych, grożącą niedotrzymaniem przez wykonawcę ustalonych terminów realizacji inwestycji, roboty dodatkowe były wykonywane przed oficjalnym zgłoszeniem potrzeby ich wykonania i przed sporządzeniem protokołu konieczności. Wówczas ryzyko nieotrzymania zapłaty za te prace obciążało wykonawcę.

Rozliczenie za wykonanie robót dodatkowych następowało po ich wykonaniu i odebraniu, co było potwierdzane protokołem odbioru. Zapłata za te prace dokonywana była w oparciu o wystawioną przez wykonawcę fakturę, sprawdzoną pod względem merytorycznym przez szefa wydziału oraz pod względem formalno-rachunkowym przez głównego księgowego. Faktura przed zapłatą zatwierdzana była także przez kierownika jednostki.

Dowód: zeznania świadka J. B. (1) (k. 896-899), zeznania świadka R. M. (k. 899-900), zeznania świadka Z. S. (k. 900-901), zeznania świadka A. G. (k. 941-944), zeznania świadka M. K. (k. 986-990), zeznania świadka F. F. (k. 1024-1029), kopie notatek z rad budowy (k. 570-591v, 594-597)

W dniu 21 kwietnia 2008 roku sporządzony został protokół na roboty dodatkowe i zamienne nr (...) obejmujący:

1. wykonanie izolacji termicznej między oknami w konstrukcji żelbetowej – przybliżony koszt robót 78 874,45
2. obróbkę okien aluminiowych wewnątrz pomieszczeń biurowych i na drogach komunikacyjnych – przybliżony koszt robót 111 416,16
3. demontaż stolarki okiennej drewnianej w całym budynku okna ponad 1,5 m² – przybliżony koszt robót 79 464,44
4. powiększenie otworów drzwiowych w ścianach żelbetowych do sanitariatów – cięcie w żelbecie – przybliżony koszt robót 57 543,89
5. parapety z blachy stalowej malowanej proszkowo na szczytach budynku (parter – VII ptr.) – przybliżony koszt robót 317,35
6. montaż i demontaż rusztowań zewnętrznych rurowych – przybliżony koszt robót 24 990,11
7. parapety okienne z konglomeratu – przybliżony koszt robót (-) 390 680,86
8. parapet okienny laminowany z płyty wiórowej - przybliżony koszt robót 287 074,78
9. drzwi płytowe z ościeżnicą - przybliżony koszt robót (-) 1 656,00
10. montaż drzwi ppoż. klasy EIS-50 - przybliżony koszt robót 26 272,00
11. zmianę okuć okiennych - przybliżony koszt robót 91 840,00
12. zmianę szyb w sanitariatach - przybliżony koszt robót 3 200

W protokole wskazano, że komisja w składzie:

1. Inspektor nadzoru inż. M. B. – (...) P.
2. Inspektor nadzoru inż. R. M. – (...) P.
3. Inspektor nadzoru inż. Z. S. – (...) P.
4. Kierownik robót – tech. I. P. (...)

po dokładnym przeanalizowaniu istniejącego stanu obiektu oraz skorygowanej dokumentacji stwierdziła konieczność wykonania wskazanych robót dodatkowych i zamiennych. Pod protokołem podpisali się wszyscy członkowie komisji, przy czym I. J. złożył swój podpis na prośbę M. B., gdy na protokole widniały już podpisy inspektorów nadzoru. W miejscu przeznaczonym na wyrażenie stanowiska wykonawcy I. J. napisał, że „firma (...) sp. z o.o. wykona roboty budowlane wyszczególnione w protokole konieczności zgodnie ze sztuką budowlaną w terminie do 15.05.2008”.

W imieniu inwestora bezpośredniego protokół zaopiniował mjr M. K. wskazując, że „prace wyszczególnione w niniejszym protokole są konieczne do wykonania w celu zapewnienia prawidłowej eksploatacji obiektu, realizacji prac zgodnie ze sztuką budowlaną oraz przystosowania obiektu do obowiązujących przepisów ppoż”.

Swoje opinie wyrazili także: użytkownik, w imieniu, którego działał mjr D. R., oraz projektant.

Do protokołu załączono szczegółowe uzasadnienie wykonania robót dodatkowych i zamiennych, podpisane przez inspektorów nadzoru: inż. M. B., inż. R. M. i inż. Z. S.. Na dokumencie tym brak podpisu przedstawiciela wykonawcy.

Protokół z załącznikiem przedstawiono szefowi wydziału budownictwa ppłk J. M., który następnie przekazał go ppłk J. B. (3), a ten z kolei przedłożył protokół do zatwierdzenia płk J. A..

W dniu 28 kwietnia płk J. A. zatwierdził protokół konieczności na kwotę 449 760,71 zł.

Dowód: kopia protokołu konieczności nr (...) z dnia 21 kwietnia 2008 roku z załącznikami (k. 18-23), wyjaśnienia informacyjne pozwanego (k. 850-852)

Kosztorysy ofertowe na wykonanie robót dodatkowych sporządził J. B. (1).

Po przeprowadzeniu postępowania o udzielenie zamówienia publicznego, w dniu 5 maja 2008 roku podpisana została umowa nr (...) pomiędzy Wojskowym Zarządkiem Infrastruktury w Poznaniu reprezentowanym przez płk J. A. a (...) Sp. z o.o. reprezentowaną przez F. F.. Zgodnie z § 1 umowy, jej przedmiotem było wykonanie robót dodatkowych w ramach zadania (...) – „Remont budynku sztabowego nr (...) – etap I wymiana stolarki okiennej i remont sanitariatów JW. (...) P.”, których szczegółowy zakres określał protokół konieczności na roboty dodatkowe nr (...) zatwierdzony 28 kwietnia 2008 roku.

Dowód: kopia umowy nr (...) (k. 239-244), protokół z posiedzenia komisji przetargowej (k. 409-410), wniosek o rozpoczęcie postępowania o udzielenie zamówienia publicznego (k. 411-412), kosztorysy ofertowe (k. 413-438v)

Prace objęte umową nr (...) zostały wykonane. Ich odbioru dokonał w dniu 21 maja 2008 roku M. B., przy udziale M. R.. Faktura za wykonane prace, wystawiona w dniu 27 maja 2008 roku na kwotę 355 500 zł netto (433 710,00 zł brutto) została zaakceptowana przez J. M..

Odbioru końcowego całej inwestycji dokonano w dniu 4 czerwca 2008 roku, co udokumentowano w protokole komisyjnego odbioru, przekazania i przyjęcia do eksploatacji/użytkowania inwestycji. W odbiorze uczestniczyli: ze strony wykonawcy – F. F., J. B. (1) i P. S., ze strony inwestora – R. M., Z. S. i M. B..

Dowód: kopia protokołu odbioru końcowego z załącznikami (k.495-497), zeznania świadka J. B. (1) (k. 896-899), zeznania świadka R. M. (k. 899-900), kopia faktury VAT (k. 233-234, 543-543v), protokół odbioru z dnia 21 maja 2008 r. (k. 544-544v)

W 2010 roku Wojskowa Prokuratura Okręgowa w Poznaniu wszczęła postępowanie przygotowawcze w sprawie nieprawidłowości przy realizacji zamówień publicznych zleczonych przez W. (...). W sprawie tej I. J. przedstawiono zarzut popełnienia przestępstwa z art. 231 § 2 k.k. w zw. z art. 21 § 2 k.k. w zb. z art. 271 § 3 k.k.

Dowód: protokoły przesłuchania I. J. (k. 342-343, 344-345v, 370-371)

W toku prowadzonego postępowania przygotowawczego Wojskowa Prokuratura Okręgowa w Poznaniu zleciła przygotowanie opinii biegłemu z zakresu budownictwa J. R., który stwierdził, że dokumentacja projektowa sporządzona na potrzeby przeprowadzenia przetargu w ramach zadania (...) – „Remont budynku sztabowego nr (...) – etap I wymiana stolarki okiennej i remont sanitariatów JW. (...) P.” była niekompletna. Przed przedstawieniem oferty, wykonawca powinien złożyć w związku z tym odpowiednie zapytania. Ponieważ wykonawca nie złożył zapytań odnośnie technologii wykonania, zakresu prac remontowych oraz ich ilości, zdaniem biegłego, należało przyjąć, że taką niekompletną dokumentację projektową uznał za czytelną i objął swoją ofertą cały zakres prac remontowych. W opinii biegłego nie było więc podstaw do występowania do zamawiającego o zlecenie na prace dodatkowe. Służby inwestycyjne (...) P. nie powinny wyrazić zgody na kwalifikację tych robót jako dodatkowe. Były to prace konieczne do wykonania, aby zrealizować zadanie inwestycyjne, ale zarazem winny być znane wykonawcy przed przystąpieniem do realizacji umowy, gdyż wynikały z powszechnie przyjętej technologii wykonania oraz podstawowej wiedzy budowlanej. Z ustnych zeznań biegłego wynika także, że część wykonanych robót została zatwierdzona przez zamawiającego pod koniec procesu budowlanego, a muszą być one wykonywane sukcesywnie w czasie wymiany i obróbki okien. Zatem wykonano je bez zgody zamawiającego, już wcześniej i wobec tego uznanie ich za roboty dodatkowe było niezasadne.

Dowód: kopia opinii sporządzonej w sprawie karnej (k. 27-58), protokół przesłuchania biegłego (k. 67-71)

W dniu 15 czerwca 2012 roku, podczas przesłuchania w Wojskowej Prokuraturze Okręgowej w Poznaniu, I. J. złożył wniosek o dobrowolne poddanie się karze, który podtrzymał podczas przesłuchania w Prokuraturze Okręgowej w Poznaniu w dniu 16 listopada 2012 roku.

Dowód: protokół przesłuchania I. J. (k. 370-371), protokół przesłuchania I. J. (k. 372-373)

Sąd Okręgowy w Poznaniu, uwzględniając wniosek prokuratora o wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzania rozprawy oraz wymierzenie podejrzanemu kary uzgodnionej z oskarżycielem publicznym, wyrokiem z dnia 5 kwietnia 2015 roku w sprawie o sygn. akt XVI K 16/13 uznał I. J. za winnego popełnienia czynu polegającego na tym, że w bliżej nieokreślonym dniu w okresie od 21 kwietnia 2008 do 28 kwietnia 2008 roku w P., jako kierownik robót wykonawcy firmy (...) Sp. z o.o., w ramach realizowanego, na podstawie umowy nr (...) z dnia 29 października 2007 roku, zadania nr (...) „Remont budynku sztabowego nr (...) – etap I wymiana okien i remont sanitariatów w Jednostce Wojskowej (...) w P.”, poświadczył nieprawdę w protokole konieczności na roboty dodatkowe i zamiennie nr (...) z dnia 21 kwietnia 2008 roku, działając w tym zakresie wspólnie i w porozumieniu z ustalonymi osobami, o których wiedział, że są oni funkcjonariuszami publicznymi, potwierdzając konieczność wykonania dodatkowych prac związanych z:

- wykonaniem izolacji termicznej między oknami w konstrukcji żelbetowej o wartości kosztorysowej 78 472,81 zł, co powiększone o 22% podatku VAT dało kwotę 95 736,82 zł brutto, podczas gdy faktyczna wartość robót związanych z wykonaniem wskazanej izolacji termicznej wyniosła nie więcej niż 21 972,69 zł brutto, ponadto prace te nie były niezbędne dla prawidłowego wykonania tego etapu remontu i brak było dokumentacji projektowej i powykonawczej zawierającej dane o sposobie docieplenia wymienionych elementów,

- obróbką okien aluminiowych wewnątrz pomieszczeń biurowych i na drogach komunikacyjnych o wartości kosztorysowej 108 117,25 zł, co powiększone o 22% podatku VAT dało kwotę 131 903,04 zł brutto, podczas gdy prace te w ogóle nie były objęte zakresem postępowania o udzielenie zamówienia publicznego na I etap zadania nr (...)

„Remont budynku sztabowego nr (...) – wymiana okien i remont sanitariatów w Jednostce Wojskowej (...) w P.” i nie były one niezbędne dla prawidłowego wykonania tego etapu remontu,

- demontażem stolarki okiennej w całym budynku o wartości kosztorysowej 74 790,05 zł, co powiększone o 22% podatku VAT dało kwotę 91 243,86 zł brutto, podczas gdy dokumentacja przetargowa jednoznacznie stwierdzała, że demontaż stolarki okiennej wchodził w pierwotny zakres zadania, a prace w tym zakresie zostały wykonane przed dniem sporządzenia protokołu konieczności nr (...) z dnia 21 kwietnia 2008 roku, który stanowił podstawę do ich zlecenia,

- powiększaniem otworów drzwiowych w ścianach żelbetowych do sanitariatów o wartości kosztorysowej 54 175,54 zł, co powiększone o 22% podatku VAT dało kwotę 66 094,16 zł brutto podczas, gdy prace w tym zakresie zostały wykonane przed dniem sporządzenia protokołu konieczności nr (...) z dnia 21 kwietnia 2008 roku, który stanowił podstawę do ich zlecenia,

- montażem i demontażem rusztowań zewnętrznych rurowych o wartości kosztorysowej 23 585,70 zł, co powiększone o 22% podatku VAT dało kwotę 28 774,55 zł brutto, podczas gdy zgodnie z postanowieniami umowy głównej, remont zlecony firmie (...) Sp. z o.o. winien być wykonany siłami własnymi wykonawcy bez angażowania środków finansowych zamawiającego ponad cenę oferty,

- montażem 8 sztuk drzwi przeciwpożarowych klasy EIS-30 w znajdujących się w przedsionkach przeciwpożarowych, sanitariatach damskich o wartości kosztorysowej 24 616,00 zł, co powiększone o 22% podatku VAT dało kwotę 30 031,52 zł brutto, podczas gdy już w protokole z dnia 1 sierpnia 2006 roku z przeprowadzonych czynności kontrolno-rozpoznawczych z zakresu ochrony przeciwpożarowej w budynku sztabowym (...), stwierdzono konieczność zamontowania drzwi przeciwpożarowych o podwyższonej klasie w przedsionkach przeciwpożarowych wskazanego budynku,

- zmianą 574 sztuk okuć okiennych na uchylno - rozwiernie o wartości kosztorysowej 91 840,00 zł, co powiększone o 22% podatku VAT dało kwotę 112 044,80 zł brutto, podczas gdy prace w tym zakresie zostały wykonane przed dniem sporządzenia protokołu konieczności nr (...) z dnia 21 kwietnia 2008 roku, który stanowił podstawę do ich zlecenia,

w konsekwencji czego w dniu 5 maja 2008 roku W. (...), reprezentowany przez płk J. A. podpisał z wykonawcą wskazanego remontu umowę nr (...) dotyczącą wykonania dodatkowych robót wyszczególnionych w protokole konieczności nr (...), z naruszeniem postanowień określonych w art. 67 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 roku Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2004 r. nr 19 poz. 177, tekst jednolity Dz. U. z 2007 r. nr 223 poz. 1655), albowiem wskazane powyżej roboty dodatkowe i zamiennie nie stanowiły robót, których wykonanie stało się konieczne na skutek sytuacji niemożliwej wcześniej – na etapie pierwotnego zamówienia publicznego – do przewidzenia, w wyniku których to działań W. (...) bezpodstawnie wypłacił firmie (...) Sp. z o.o. nienależne wynagrodzenie w łącznej kwocie 429 429,34 zł na szkodę I.w B., naruszając przy tym przepisy art. 35 ust. 3 pkt 1 obowiązującej wówczas ustawy z dnia 30 czerwca 2005 roku o finansach publicznych (Dz. U. z 2005 r. nr 249 poz. 2104 ze zm.), tj. występku z art. 271 § 1 k.k. i art. 231 § 1 k.k. w zw. z art. 21 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. i wymierzył mu karę 6 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 2 lat tytułem próby oraz karę grzywny w wymiarze 50 stawek dziennych po 20 złotych jedna stawka.

Dowód: kopia wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 5 kwietnia 2013 roku XVI K 16/13 (k. 9-17), kopia protokołu rozprawy (k. 374-380)

I. J. ma 71 lat, jest emerytem i z tego tytułu otrzymuje świadczenie w wysokości 2 100 zł miesięcznie. Ponadto pracuje w oparciu o umowę zlecenie uzyskując dodatkowy dochód w wysokości 1 500-2 000 zł netto miesięcznie. Pozwany mieszka wraz z żoną, dorosłą córką i 12 letnią wnuczką w mieszkaniu stanowiącym, na zasadzie wspólności ustawowej małżeńskiej, współwłasność jego i żony. Koszty utrzymania mieszkania to około 1 000 zł miesięcznie. Pozwany choruje na cukrzycę. Miesięczne wydatki na koszty leczenia pozwanego wynoszą 200-300 zł.

Dowód: zaświadczenie systemu PESEL-SAD (k. 109-111), oświadczenie pozwanego (k. 1029)

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie zebranych w sprawie dokumentów, które jako całość stanowiły istotne dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy potwierdzenie podnoszonych przez strony okoliczności natury faktycznej. Należy przy tym podkreślić, że wszystkie dokumenty prywatne korzystały z domniemania zawartego w art. 245 k.p.c., stanowiąc dowód tego, że osoba, która je podpisała, złożyła oświadczenia zawarte w dokumencie, natomiast wiarygodność dokumentów urzędowych Sąd ocenił na podstawie domniemania z art. 244 k.p.c., w świetle którego dokumenty te stanowią dowód tego, co zostało w nich urzędowo zaświadczone. Mając na względzie fakt, że w toku postępowania strony nie kwestionowały autentyczności i prawdziwości środków dowodowych przedłożonych przez stronę przeciwną, domagając się przedłożenia ich oryginałów w trybie art. 129 § 1 k.p.c., a Sąd nie znalazł podstaw, aby to czynić z urzędu, należało przyjąć, że dokumenty te pozostają zgodne z treścią ich oryginałów i wobec tego, uznając je za wartościowy materiał dowodowy, Sąd poczynił w oparciu o ich osnowę ustalenia dotyczące stanu faktycznego w niniejszej sprawie.

Podstawę ustalenia stanu faktycznego stanowiły także dowody z zeznań świadków wnioskowanych przez stronę pozwaną. Sąd uznał wszystkie zeznania za wiarygodne oraz istotne dla wyjaśnienia sprawy. Świadkowie mieli wiedzę na temat przebiegu procesu inwestycyjnego związanego z realizacją zamówienia publicznego w zakresie zadania „Remont budynku sztabowego nr 1 – etap I wymiana stolarki okiennej i remont sanitariatów JW. (...) P.”. Bezpośrednio w tym procesie uczestniczyli, pełnili w nim funkcje decyzyjne. Wszyscy świadkowie szczegółowo opisali procedurę zawierania umowy o roboty dodatkowe w ramach zamówienia publicznego. Wskazali na marginalną, wręcz przypadkową, rolę pozwanego w tej procedurze. Podkreślali także, że protokół konieczności, pod którym złożył swój podpis pozwany, stanowił swego rodzaju wniosek inicjujący postępowanie o rozszerzenie pierwotnie ustalonego zakresu robót. W żadnym wypadku nie był ostatecznym dokumentem stanowiącym podstawę wykonania robót dodatkowych i wypłaty za nie wynagrodzenia. Relacje świadków były spójne, korespondowały z pozostałym materiałem zgromadzonym w sprawie. Były też wystarczająco szczegółowe pomimo upływu ponad 10 lat do zaistniałych zdarzeń.

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Podstawę dochodzonego przez stronę powodową roszczenia stanowi art. 415 k.c. Zgodnie z treścią tego przepisu, kto z winy swej wyrządził drugiemu szkodę, obowiązany jest do jej naprawienia. W świetle art. 415 k.c. nawet najmniejszy stopień winy sprawcy szkody wystarcza do obciążenia go odpowiedzialnością cywilną. Jednakże konieczną przesłanką odpowiedzialności odszkodowawczej jest, ujęty w art. 361 § 1 k.c., związek przyczynowy pomiędzy działaniem zobowiązanego a powstałym skutkiem w postaci szkody. Brak przyczynowości powoduje, że nawet ocena działań sprawcy jako bezprawnych i zawinionych nie prowadzi do odpowiedzialności za szkodę. Podkreślić przy tym należy, że nie wystarczy stwierdzenie istnienia związku przyczynowego jako takiego, ale wymagane jest stwierdzenie, że zachodzi adekwatny związek przyczynowy, czyli taki, w którym szkoda jest normalnym następstwem podjętych przez sprawcę działań. Dla ustalenia, czy istnieje normalny związek przyczynowy, niezbędne jest w pierwszej kolejności wykazanie, że dany fakt (przyczyna) był koniecznym warunkiem wystąpienia skutku, czyli czy bez niego skutek by wystąpił. Tylko pozytywne przesądzenie tej kwestii pozwala na czynienie ustaleń, czy powiązanie między przyczyną a skutkiem traktować można jako „normalne”, tzn. typowe lub oczekiwane w zwykłej kolejności rzeczy, a więc niebędące rezultatem jakiegoś zupełnie wyjątkowego zbiegu okoliczności.

Z punktu widzenia odpowiedzialności odszkodowawczej obojętne jest, czy adekwatny związek przyczynowy ma charakter bezpośredni, czy też jest związkiem złożonym, wieloczynnikowym. Konieczne jest jednak, aby adekwatna zależność przyczynowa występowała pomiędzy wszystkimi elementami prowadzącymi do powstania szkody. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyrażono pogląd, że związek przyczynowy może występować jako normalny również w sytuacji, gdy pewne zdarzenie stworzyło warunki powstania innych zdarzeń, z których dopiero ostatnie stało się bezpośrednią przyczyną szkody (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 2008 roku, V CSK 18/08). Ponadto w doktrynie podkreśla się, że jeżeli szkoda jest rezultatem powiązanych ze sobą - na zasadzie przyczyny i skutku - działań kilku osób, to chociaż do powstania szkody przyczyniło się te kilka osób, zasadą jest, że w stosunku do poszkodowanego

nie wyodrębnia się i nie różnicuje odpowiedzialności poszczególnych z nich. Stopień przyczynienia się do powstania szkody może natomiast mieć znaczenie dla ich odpowiedzialności regresowej (por. Gudowski Jacek (red.), Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania. Część ogólna, wyd. 2, WKP 2018).

Związek przyczynowy, o którym mowa w art. 361 § 1 k.c. odgrywa podwójną rolę: decyduje o odpowiedzialności danej osoby, ale także ogranicza tę odpowiedzialność do normalnych następstw zdarzenia powodującego szkodę. Choć kodeks cywilny nie definiuje pojęcia szkody, to w praktyce orzeczniczej sądów powszechnych przyjmuje się, że jest nią powstała wbrew woli poszkodowanego różnica między jego obecnym stanem majątkowym a takim stanem, jaki zaistniałby, gdyby nie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę. Według § 2 art. 361 k.c. szkoda polega albo na stracie, którą poniósł poszkodowany (*damnum emergens*), albo na pozbawieniu go korzyści, które mógłby uzyskać, gdyby mu szkody nie wyrządzono (*lucrum cessans*). Zdarza się, że zdarzenie powodujące szkodę powoduje u poszkodowanego nie tylko ujemne skutki, ale także przynosi mu pewną korzyść. Jeżeli korzyść taka pozostaje w normalnym związku przyczynowym z tym zdarzeniem, to nie można jej pomijać określając rozmiary szkody.

Zgodnie z ogólną zasadą wyrażoną w art. 6 k.c. udowodnienie powstania szkody, jej wysokości oraz adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy zdarzeniem a szkodą, należy do poszkodowanego.

W przypadku, gdy poszkodowany dochodzi roszczeń wynikających z przestępstwa w drodze postępowania cywilnego już po prawomocnym zakończeniu postępowania karnego, szczególną moc dowodową w procesie cywilnym ma skazujący wyrok karny, stanowiąc domniemanie niezbite (*praesumptio iuris tantum*). Taki wyrok wiąże sąd cywilny w granicach określonych w art. 11 k.p.c., tzn. co do ustaleń faktycznych, które mogą mieć znaczenie dla rozstrzygnięcia o cywilnoprawnych skutkach czynów przestępnych. Ponieważ przyznanie prawomocnemu skazującemu wyrokowi karnemu mocy wiążącej jest odstępstwem od zasady bezpośredniości i swobodnej oceny dowodów, a zatem także od zasady niezawisłości sędziego w orzekaniu w sprawie cywilnej, wykładnia art. 11 k.p.c. powinna być dokonywana w sposób ścisły, a nawet zawężający, tak aby nie prowadziła do rozszerzenia zakresu okoliczności, które nie podlegają sprawdzeniu i ocenie przez sąd cywilny (por. K. Piasecki, Niektóre aspekty uzasadnienia wpływu postępowania i wyroku karnego na postępowanie cywilne (w:) Księga pamiątkowa ku czci Kamila Stefki, Warszawa – Wrocław 1967, s. 245 i n.).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego jest powszechnie przyjęte, że sąd cywilny wiąże tylko zawarte w sentencji wyroku karnego skazującego ustalenia okoliczności, dotyczące osoby sprawcy czynu przypisanego oskarżonemu i przedmiotu przestępstwa. Istotna dla praktyki sądowej jest w szczególności kwestia, czy zawarte w wyroku karnym ustalenie wysokości szkody osoby pokrzywdzonej wiąże sąd cywilny. W tym względzie przyjmuje się, że jeżeli określenie wysokości szkody zawarte w wyroku sądu karnego ma charakter ocenny i stanowi ustalenie posiłkowe, to nie wiąże ono sądu cywilnego. Wyjątek od tej zasady stanowią wypadki dotyczące prawomocnego skazania w postępowaniu karnym za zabór w celu przywłaszczenia lub za przywłaszczenie konkretnej rzeczy. Wówczas bowiem określona w wyroku karnym wartość rzeczy będącej przedmiotem zagarnięcia lub przywłaszczenia staje się elementem istoty przypisanego sprawcy przestępstwa i jako taka wiąże sąd cywilny (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 1961 r., I CR 467/60; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 stycznia 2004 r., I CK 137/03).

W sprawie będącej przedmiotem rozpoznania przez Sąd Okręgowy, powód - W. (...) domagał się od pozwanego - I. J. zapłaty odszkodowania za szkodę, wskazując, że powstała ona na skutek bezpośrednich działań pozwanego, za które to działania pozwany został skazany prawomocnym wyrokiem karnym, a wysokość poniesionej szkody określono w sentencji wyroku karnego. Inicjatywa dowodowa strony powodowej ograniczyła się do przedłożenia kopii prawomocnego wyroku karnego, który zapadł m.in. przeciwko pozwanemu. Powód dla poparcia swych racji zacytował fragmenty orzeczeń Sądu Najwyższego (wydanych m.in. w sprawie I CR 464/66, I PR 209/69, II CSK 330/11), argumentując, że wskazana w sentencji wyroku karnego Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 5 kwietnia 2013 roku kwota 429 429,34 zł, stanowi szkodę poniesioną przez powoda, i że bezpośrednią przyczyną powstania tej szkody było przestępne działanie pozwanego, o czym, zdaniem powoda, Sąd również orzekł w tym wyroku.

Wnikliwa analiza treści przedmiotowego wyroku karnego, nie pozwala jednak wysnuć tak daleko idących wniosków. Sąd karny przypisał pozwanemu popełnienie występku poświadczenia nieprawdy wspólnie i w porozumieniu z osobami będącymi funkcjonariuszami publicznymi, czego pozwany miał świadomość. Sąd karny wskazał także w sentencji wyroku, że w konsekwencji (...) W. (...) (...) podpisał z wykonawcą umowę nr (...) dotyczącą wykonania dodatkowych robót wyszczególnionych w protokole konieczności nr (...), z naruszeniem postanowień określonych w art. 67 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 roku Prawo zamówień publicznych (...), w wyniku których to działań W. (...) bezpodstawnie wypłacił firmie (...) Sp. z o.o. nienależne wynagrodzenie w łącznej kwocie 429 429,34 zł na szkodę I. (...) w B., naruszając przy tym przepisy art. 35 ust. 3 pkt 1 obowiązującej wówczas ustawy z dnia 30 czerwca 2005 roku o finansach publicznych (Dz. U. z 2005 r. nr 249 poz. 2104 ze zm.). Z zacytowanego fragmentu orzeczenia wynika, że skutkiem poświadczenia nieprawdy przez pozwanego było zawarcie przez powoda umowy o wykonanie robót dodatkowych z naruszeniem przepisów ustawy Prawo zamówień publicznych. Skutek ten polegał więc nie na samym zawarciu umowy - co nie musiało być dla strony powodowej niekorzystne - ale na zawarciu jej z naruszeniem przepisów powołanej ustawy. Dopiero to w konsekwencji doprowadziło do naruszenia, przez działających z ramienia powoda funkcjonariuszy publicznych, dyscypliny finansów publicznych, poprzez wypłatę wykonawcy nienależnego wynagrodzenia w określonej kwocie, co z kolei stanowiło działanie na szkodę jednostki nadrzędnej, czyli I. (...) w B.. W żadnym razie nie można przyjąć, że działanie pozwanego miało bezpośredni (jak to podkreślał powód) związek z powstaniem szkody, ani też, że wskazana w wyroku karnym kwota odpowiada wysokości poniesionej szkody.

Postępowanie dowodowe przeprowadzone w niniejszej sprawie wykazało, że podpis powoda na protokole konieczności nr (...) był tylko formalnością. Wszyscy świadkowie zgodnie zeznali, że pozwany nie miał żadnych uprawnień decyzyjnych, w trakcie realizacji umowy pełnił funkcję majstra/kierownika robót odpowiedzialnego za jakość i sprawność wykonania ściśle określonego zakresu prac, nie zaś osoby reprezentującej wykonawcę. Te funkcję na budowie pełnił M. R. – kierownik budowy. Sam pozwany wskazał, że złożył swój podpis pod protokołem konieczności tylko dlatego, że był o to poproszony przez M. B., któremu podlegał na placu budowy oraz, że protokół był już wcześniej podpisany przez wszystkich inspektorów nadzoru. To pozytywna decyzja inspektorów nadzoru była podstawą nadania sprawie dalszego biegu. W przeciwieństwie do podpisów inspektorów nadzoru, podpis pozwanego nie stanowił koniecznego elementu procedury, której efektem końcowym było zawarcie przez (...) w P. umowy o roboty dodatkowe.

Bez wątplenia pozwany poświadczył nieprawdę w protokole konieczności. W tym zakresie sąd cywilny jest związany wyrokiem sądu karnego.

Bez wątplenia konsekwencją sporządzenia i podpisania protokołu konieczności było ostatecznie zawarcie przez powoda z wykonawcą umowy o roboty dodatkowe z naruszeniem przepisów ustawy Prawo zamówień publicznych. I w tym zakresie sąd cywilny jest związany ustaleniami sądu karnego zawartymi w prawomocnym wyroku skazującym.

Nie sposób jednak przyjąć, aby to pozwany był bezpośrednim sprawcą zaistniałych zdarzeń. W całym procesie inwestycyjnym jego nazwisko pojawia się tylko raz, w kontekście złożonego podpisu pod protokołem konieczności nr (...). Potrzeba i zasadność wykonania robót dodatkowych były wielokrotnie weryfikowane przez kompetentne osoby działające z ramienia inwestora, zanim doszło do podpisania umowy, a ostatecznie do wypłaty wynagrodzenia. Na osobach tych, będących funkcjonariuszami publicznymi, ciążył szczególnie obowiązek dbałości o mienie Skarbu Państwa. Przyjęcie, że osoby te doprowadziły do uszczerbku w tym mieniu z uwagi na podpis pozwanego figurujący na protokole konieczności, jest niedopuszczalnym uproszczeniem. Zwłaszcza, że wszystkie te osoby zdawały sobie sprawę z tego, że pozwany w swojej spółce jest pracownikiem niższego szczebla bez uprawnień decyzyjnych. Udział pozwanego w procesie zawierania umowy na roboty dodatkowe był marginalny, a nawet pomijalny. Z ustaleń poczynionych przez sąd karny w prawomocnym wyroku skazującym nie wynika istnienie adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy poświadczeniem nieprawdy przez pozwanego a wypłatą przez stronę powodową wynagrodzenia wykonawcy robót, z naruszeniem przepisów ustawy o finansach publicznych. W tym zakresie sąd cywilny mógł przeprowadzić postępowanie dowodowe i poczynić własne ustalenia.

Postępowanie dowodowe przeprowadzone w niniejszej sprawie wykazało także, że wszystkie roboty, za które powód zapłacił wykonawcy, zostały wykonane, a następnie odebrane przez upoważnione osoby. Na podstawie ustaleń sądu karnego, wiążących sąd cywilny na mocy art. 11 k.p.c., przyjąć należało, że część prac, których dotyczy wypłacone wynagrodzenie uznana została za niezasadne tylko z tej przyczyny, że wykonano je przed oficjalnym zgłoszeniem przez wykonawcę potrzeby przeprowadzenia takich prac i przed sporządzeniem na tę okoliczność protokołu konieczności. Wynagrodzenie za te prace miało charakter „nienależnego” właśnie z tego powodu, że jego wypłata naruszała przepisy zacytowanych w sentencji wyroku karnego ustaw: o finansach publicznych oraz Prawa zamówień publicznych, nie zaś z tego powodu, że wykonawca nie wywiązał się z umowy. Nie można więc przyjąć, aby szkoda w mieniu powoda, o ile w ogóle zaistniała, była równoznaczna z kwotą wypłaconego wykonawcy wynagrodzenia. W zacytowanym fragmencie orzeczenia sąd karny określił wysokość nienależnego wynagrodzenia, nie zaś wysokość poniesionej szkody, i w tym zakresie sąd cywilny ustaleniami sądu karnego jest związany. Znak równości pomiędzy tymi wartościami można postawić tylko wówczas, gdy ustalenie wysokości szkody przez sąd karny wynika bezpośrednio z ustalenia przedmiotu przestępstwa i jeśli tym samym ustalenie to stanowi jeden z elementów stanu faktycznego czynu przestępnego, przypisanego oskarżonemu (w szczególności, gdy przedmiotem tym jest określona kwota pieniężna). Ustalenia wydanego w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku skazującego co do wysokości szkody, wiążą sąd cywilny w postępowaniu tylko wtedy, gdy sprawca został skazany za zagarnięcie konkretnej sumy pieniężnej (por. np. orzeczenia Sądu Najwyższego: z 7 marca 1967 r., I CR 464/66, z 1 lipca 1968 r., I CR 588/68, Biul. SN 1968, nr 9, poz. 171, z 7 kwietnia 1970 r., I PR 209/69; Ereciński Tadeusz (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Postępowanie rozpoznawcze, wyd. V, WK 2016). Na te poglądy doktryny i judykatury powoływał się sam powód.

Przedmiotem przestępstwa za które skazano pozwanego było poświadczenie nieprawdy w protokole konieczności. Zakres prac i ich wycena, pod czym podpisał się pozwany, nie stanowiły automatycznie podstawy do wypłaty wynagrodzenia. Była to jedynie propozycja podlegająca, na dalszych etapach procesu decyzyjnego, weryfikacji ze strony inwestora. Z tych powodów nieuprawnione jest twierdzenie, że w wyroku karnym został ustalony ściśle uszczerbek w mieniu powoda, które to ustalenie wiąże sąd cywilny. Ani kwoty za poszczególne prace dodatkowe, ani ostateczna kwota wypłaconego wynagrodzenia nie są równoznaczne w wysokością poniesionej przez stronę powodową szkody.

Reasumując stwierdzić należy, że strona powodowa nie wykazała zasadności swojego roszczenia ani co do zasady, ani co do wysokości. Powołanie się przez powoda na prawomocny wyrok karny Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 5 kwietnia 2013 roku, sygn. akt XVI. K. 16/13 wydany przeciwko I. J., nie było wystarczające. Wyrok ten, analizowany z należyłą uwagą, nie zawierał bowiem ustaleń co do adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy skazaniem pozwanego za przestępstwo poświadczenia nieprawdy a szkodą zaistniałą u powoda, nie określał też wysokości poniesionej szkody. Sąd cywilny mógł więc poczynić własne ustalenia w tym zakresie.

Powód nie przedstawił innych dowodów na poparcie swoich twierdzeń, dlatego jego powództwo podlegało oddaleniu, o czym orzeczono w punkcie 1 wyroku.

Orzeczenie o kosztach procesu oparto na treści art. 98 § 1 k.p.c., który stanowi, że strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (koszty procesu). W punkcie 2 wyroku, na podstawie art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, Sąd Okręgowy nakazał pobrać od Skarbu Państwa –Wojskowego Zarządu Infrastruktury w Poznaniu na rzecz Skarbu Państwa-Sądu Okręgowego w Poznaniu kwotę 132,51 zł, tytułem wyłożonych tymczasowo środków na pokrycie należności stawiennictwa na rozprawie świadka. Na koszty procesu złożyło się także wynagrodzenie pełnomocnika powoda ustalone w oparciu o stawkę minimalną, o której mowa w § 6 pkt 7 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. 2013.461, tekst jednolity z dnia 2013.04.16). Sprawa niniejsza była sprawą trudną i obszerną, wymagała od pełnomocnika zapoznania się z bardzo obszernymi aktami postępowania karnego prowadzonego m.in. przeciwko pozwanemu. Pełnomocnik aktywnie uczestniczył w toczącym się procesie cywilnym, formułował liczne pisma procesowe, w których szczegółowo uzasadniał

stanowisko swojego mandanta. Powoływał się w tej mierze na poglądy prezentowane zarówno w orzecznictwie, jak i doktrynie. Zawnioskowane przez pełnomocnika dowody okazały się przydatne do merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy. Z tych względów, mając na uwadze stopień zawichości sprawy i nakład pracy adwokata, Sąd zasądził zwrot kosztów zastępowstwa procesowego na rzecz pozwanego w podwójnej wysokości stawki minimalnej, tj. w wysokości 14.400 zł.

/-/ K. Szmytke